

Sondaż diagnostyczny

31 lipca 2026

Sondaż diagnostyczny należy do najczęściej stosowanych metod badań pedagogicznych i społecznych. Służy gromadzeniu wiedzy o zjawiskach występujących w określonych zbiorowościach, zwłaszcza o opiniach, przekonaniach, postawach, potrzebach, zainteresowaniach i zachowaniach badanych osób. Pozwala również określić skalę występowania danego zjawiska, jego nasilenie, kierunki rozwoju oraz możliwe uwarunkowania. Metoda ta jest szczególnie przydatna wtedy, gdy badacz zamierza poznać sposób postrzegania określonego problemu przez przedstawicieli wybranej grupy społecznej.

Przedmiotem sondażu diagnostycznego mogą być zjawiska, których nie da się przypisać do jednej konkretnej instytucji lub jednoznacznie określonego miejsca. Mogą one występować w różnych środowiskach i dotyczyć wielu grup. Badaniu można poddać między innymi stosunek uczniów do nauki, opinie rodziców o funkcjonowaniu szkoły, potrzeby szkoleniowe nauczycieli, sposoby spędzania wolnego czasu przez młodzież, poziom zainteresowania czytelnictwem, występowanie zachowań ryzykownych czy ocenę skuteczności podejmowanych działań wychowawczych.

Sondaż może być również wykorzystywany do poznawania zjawisk występujących w określonych instytucjach, jeżeli celem badacza jest rozpoznanie opinii lub postaw osób związanych z tymi placówkami. Można więc przeprowadzić sondaż wśród uczniów jednej szkoły, rodziców dzieci uczęszczających do wybranego przedszkola albo wychowawców zatrudnionych w placówkach opiekuńczych. Istotne jest jednak, aby badana grupa została dobrana zgodnie z celem badań i umożliwiała uzyskanie informacji dotyczących analizowanego problemu.

Podstawowym założeniem sondażu diagnostycznego jest gromadzenie danych na podstawie wypowiedzi odpowiednio

dobranych osób. Badacz zazwyczaj nie obejmuje badaniem wszystkich przedstawicieli populacji, lecz wybiera jej część, nazywaną próbą badawczą. Próba powinna możliwie dobrze odzwierciedlać cechy zbiorowości, do której odnoszone będą wyniki. Jeżeli badacz chce wypowiadać się na temat opinii uczniów szkół średnich, nie powinien ograniczać badań wyłącznie do jednej niewielkiej klasy, chyba że wyraźnie zaznaczy, iż wnioski dotyczą tylko tej grupy.

Populacją nazywa się całość osób lub elementów posiadających określone cechy wspólne, które interesują badacza. Może nią być ogół uczniów danej szkoły, wszyscy rodzice dzieci sześciolletnich w konkretnej placówce, nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej pracujący na danym terenie albo młodzież znajdująca się w określonym przedziale wiekowym. Próba jest natomiast częścią tej populacji, która rzeczywiście uczestniczy w badaniu.

Dobór próby ma duże znaczenie dla wiarygodności uzyskanych wyników. Jeżeli badane osoby zostaną wybrane w sposób przypadkowy lub nieodpowiadający założeniom projektu, zgromadzone dane mogą nie przedstawiać rzeczywistego obrazu analizowanego zjawiska. Badacz powinien zatem dokładnie opisać, kto wziął udział w badaniu, według jakich kryteriów wybrano uczestników, jak liczna była grupa oraz jakie cechy ją charakteryzowały.

W badaniach prowadzonych w ramach prac dyplomowych często stosuje się dobór celowy. Polega on na świadomym wybraniu osób posiadających cechy istotne z punktu widzenia przyjętego problemu. Jeżeli przedmiotem badań jest motywacja dzieci sześciolletnich do nauki czytania, do próby włącza się dzieci w tym wieku, ich rodziców lub nauczycieli pracujących z tą grupą. Należy jednak zachować ostrożność podczas uogólniania wyników, ponieważ próba celowa nie zawsze reprezentuje wszystkie osoby należące do danej populacji.

Sondaż diagnostyczny umożliwia poznawanie zarówno aktualnego

stanu badanego zjawiska, jak i jego przemian. Badacz może ustalić, jakie opinie dominują w określonej grupie, jak często występuje dane zachowanie oraz czy jego nasilenie zmienia się w czasie. Powtarzanie podobnych badań w kolejnych latach pozwala wskazać kierunki rozwoju analizowanego zjawiska. Można w ten sposób obserwować na przykład zmiany zainteresowań młodzieży, wzrost znaczenia technologii w nauce, rozwój określonych problemów wychowawczych czy przeobrażenia oczekiwań rodziców wobec szkoły.

Sondaż nie powinien ograniczać się wyłącznie do zebrania odpowiedzi i przedstawienia ich w formie procentów. Jego celem jest również dokonanie diagnozy, czyli rozpoznanie rzeczywistego stanu badanego zjawiska oraz możliwych problemów. Uzyskane dane powinny zostać uporządkowane, porównane i zinterpretowane. Badacz powinien zastanowić się, jakie znaczenie mają poszczególne odpowiedzi, czym mogą być uwarunkowane oraz jakie wnioski wynikają z nich dla działalności pedagogicznej.

W ramach sondażu diagnostycznego można stosować różne techniki gromadzenia materiału. Najczęściej wykorzystuje się ankietę, wywiad, rozmowę, obserwację oraz analizę dokumentów. Dobór techniki powinien zależeć od celu badania, wieku uczestników, rodzaju poszukiwanych informacji oraz warunków organizacyjnych. Każda technika posiada określone zalety i ograniczenia, dlatego badacz powinien świadomie ocenić jej przydatność.

Ankieta jako technika sondażu diagnostycznego

Ankieta jest jedną z najpopularniejszych technik stosowanych w badaniach sondażowych. Polega na uzyskiwaniu pisemnych odpowiedzi od badanych osób za pomocą odpowiednio przygotowanego kwestionariusza. Respondenci samodzielnie zapoznają się z pytaniami i udzielają odpowiedzi zgodnie z

zamieszczoną instrukcją.

Podstawową zaletą ankiety jest możliwość zgromadzenia w stosunkowo krótkim czasie dużej ilości danych. Jeden badacz może przekazać kwestionariusz wielu osobom jednocześnie, a następnie uporządkować uzyskane odpowiedzi i przedstawić je w formie liczbowej. Ankieta jest więc szczególnie przydatna w badaniach większych zbiorowości, kiedy przeprowadzenie indywidualnych rozmów ze wszystkimi uczestnikami byłoby zbyt czasochłonne.

Technika ta pozwala poznawać opinie, poglądy, deklarowane zachowania, oczekiwania i oceny respondentów. Można za jej pomocą ustalić między innymi, jak rodzice oceniają współpracę ze szkołą, jakie metody pracy preferują uczniowie, jak często młodzież korzysta z Internetu w celach edukacyjnych albo jakie trudności zawodowe dostrzegają nauczyciele.

Wartością ankiety może być również anonimowość. Respondent, który nie podaje danych pozwalających na jego rozpoznanie, może czuć się swobodniej i udzielać bardziej szczerych odpowiedzi, zwłaszcza gdy pytania dotyczą osobistych przekonań, problemów rodzinnych, trudności szkolnych lub zachowań uznawanych społecznie za niewłaściwe. Anonimowość nie gwarantuje jednak całkowitej szczerości. Badane osoby mogą nadal przedstawiać siebie w korzystnym świetle albo udzielać odpowiedzi, które uważają za oczekiwane.

Narzędziem stosowanym w technice ankietowania jest kwestionariusz ankiety. Powinien on zostać przygotowany zgodnie z celem, problemami, hipotezami, zmiennymi i wskaźnikami badań. Każde pytanie powinno dostarczać informacji potrzebnej do rozwiązania określonego problemu badawczego. Nie należy umieszczać pytań przypadkowych, niejasnych ani niezwiązanych bezpośrednio z tematem pracy.

Kwestionariusz powinien rozpoczynać się krótką informacją o celu badań, zasadzie dobrowolności udziału oraz sposobie

wykorzystania odpowiedzi. Należy również podać jasną instrukcję wyjaśniającą sposób zaznaczania odpowiedzi. Jeżeli w niektórych pytaniach można wybrać więcej niż jedną możliwość, respondent musi zostać o tym wyraźnie poinformowany.

W ankiecie mogą występować pytania zamknięte, otwarte i półotwarte. Pytania zamknięte zawierają przygotowane warianty odpowiedzi, spośród których badany wybiera jedną lub kilka możliwości. Ułatwiają one porządkowanie danych i dokonywanie obliczeń. Ich ograniczeniem jest jednak to, że respondent może nie znaleźć odpowiedzi odpowiadającej jego rzeczywistej opinii.

Pytania otwarte nie zawierają gotowych wariantów i pozwalają badanym samodzielnie sformułować wypowiedź. Dostarczają często bardziej szczegółowych i osobistych informacji, ale są trudniejsze do uporządkowania i porównania. Pytania półotwarte łączą cechy obu rodzajów. Zawierają przygotowaną listę odpowiedzi oraz dodatkową możliwość „inne”, przy której respondent może wpisać własną propozycję.

Pytania powinny być sformułowane prostym i zrozumiałym językiem, odpowiednim do wieku oraz możliwości uczestników. Należy unikać zdań wielokrotnie złożonych, specjalistycznych określeń, niejasnych pojęć i pytań obejmujących jednocześnie kilka zagadnień. Pytanie: „Czy nauczyciele są życzliwi i dobrze tłumaczą materiał?” jest nieprawidłowe, ponieważ respondent może pozytywnie oceniać życzliwość nauczycieli, a negatywnie sposób wyjaśniania treści.

Nie należy stosować pytań sugerujących odpowiedź, na przykład: „Czy zgadza się Pan/Pani, że troskliwi rodzice powinni codziennie pomagać dziecku w nauce?”. Takie sformułowanie zawiera ocenę moralną i może skłaniać badanych do wyboru odpowiedzi społecznie pożądanej. Lepsze byłoby pytanie o rzeczywistą częstotliwość lub formę pomocy udzielanej dziecku.

Przed rozpoczęciem badań zasadniczych warto przeprowadzić badanie pilotażowe. Polega ono na przekazaniu kwestionariusza niewielkiej grupie osób podobnych do przyszłych respondentów. Pozwala sprawdzić, czy pytania są zrozumiałe, instrukcja jasna, a czas wypełniania odpowiedni. Pilotaż może również ujawnić brak potrzebnych wariantów odpowiedzi albo pytania, które nie dostarczają użytecznych informacji.

Mimo licznych zalet ankieta ma również ograniczenia. Badacz nie zawsze może sprawdzić, czy respondent właściwie zrozumiał pytanie, samodzielnie wypełnił formularz i poświęcił odpowiedziom odpowiednią uwagę. Nie ma również możliwości natychmiastowego zadania pytania dodatkowego, gdy wypowiedź okazuje się niejasna. Z tego względu ankieta najlepiej sprawdza się w badaniach osób, które potrafią sprawnie czytać, rozumieją instrukcje i są zdolne do samodzielnego formułowania odpowiedzi.

Ograniczenia stosowania ankiety w badaniach dzieci

Ankieta nie jest odpowiednią techniką w badaniach dzieci w wieku przedszkolnym. Dzieci te nie posiadają jeszcze dostatecznie rozwiniętej umiejętności czytania i pisanie, a ich zdolność rozumienia abstrakcyjnych pytań jest ograniczona. Mogą szybko się męczyć, tracić zainteresowanie oraz wybierać odpowiedzi przypadkowo. Nie oznacza to jednak, że nie można badać ich opinii, potrzeb i doświadczeń. Konieczne jest zastosowanie metod dostosowanych do wieku.

Ostrożność należy zachować również podczas stosowania ankiet wśród dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Część uczniów może mieć trudności z czytaniem, rozumieniem niektórych pojęć albo ocenianiem własnych zachowań. Dzieci mogą także traktować pytania jak szkolny sprawdzian i próbować odgadnąć odpowiedź, której oczekuje dorosły. Szczególnie trudne są dla nich skale, abstrakcyjne określenia częstotliwości oraz pytania dotyczące

motywów zachowania.

Jeżeli ankieta jest stosowana wobec starszych dzieci, powinna być krótka, czytelna i dostosowana językowo. Pytania muszą dotyczyć konkretnych sytuacji, a warianty odpowiedzi powinny być łatwe do rozróżnienia. Nie należy jednak zakładać, że nawet prawidłowo przygotowany kwestionariusz zawsze dostarczy pełnych informacji o przeżyciach dziecka. W wielu przypadkach bardziej odpowiedni jest wywiad, rozmowa lub obserwacja.

Wywiad i rozmowa z dzieckiem

Wywiad polega na bezpośrednim uzyskiwaniu informacji podczas rozmowy prowadzonej zgodnie z wcześniej przygotowanym planem. Może mieć charakter ustrukturyzowany, gdy wszystkim osobom zadaje się te same pytania w podobnej kolejności, częściowo ustrukturyzowany albo swobodny. W badaniach dzieci szczególnie przydatna jest rozmowa dostosowana do ich wieku, możliwości językowych i stanu emocjonalnego.

Zaletą wywiadu jest możliwość wyjaśnienia pytania, zmiany sposobu jego sformułowania oraz zadania pytań dodatkowych. Badacz może reagować na wypowiedź dziecka, zachęcać je do rozwinięcia odpowiedzi i upewniać się, czy właściwie zrozumiał jego słowa. Bezpośredni kontakt pozwala również obserwować reakcje niewerbalne, takie jak milczenie, wahanie, zmianę tonu głosu, mimikę czy oznaki napięcia.

Rozmowa z dzieckiem powinna odbywać się w spokojnym i bezpiecznym miejscu. Należy stworzyć życzliwą atmosferę, ograniczyć obecność osób postronnych oraz zapewnić odpowiednią ilość czasu. Dziecko nie powinno odczuwać wrażenia, że jest oceniane lub egzaminowane. Prowadzący powinien używać prostych sformułowań, zadawać jedno pytanie naraz i pozwalać na swobodną odpowiedź.

Nie należy wymuszać wypowiedzi ani wielokrotnie powtarzać pytania w sposób sugerujący, że wcześniejsza odpowiedź była

niewłaściwa. Dzieci są szczególnie podatne na sugestie i mogą zmieniać zdanie pod wpływem zachowania dorosłego. Badacz powinien zachować neutralność, nie okazywać niezadowolenia oraz nie podpowiadać oczekiwanej odpowiedzi.

W przypadku młodszych dzieci rozmowę można połączyć z zabawą, oglądaniem ilustracji, opowiadaniem historyjki lub rysowaniem. Takie formy pomagają nawiązać kontakt i ułatwiają dziecku wyrażenie doświadczeń. Materiał obrazkowy powinien być jednak starannie dobrany, aby nie narzucał określonej interpretacji.

Wywiad ma także pewne ograniczenia. Jest bardziej czasochłonny niż ankieta, ponieważ wymaga indywidualnego kontaktu z każdym uczestnikiem. Sposób zachowania badacza może wpływać na odpowiedzi. Prowadzenie rozmowy oraz interpretowanie zgromadzonego materiału wymaga odpowiedniego przygotowania i dużej ostrożności. Wypowiedzi dzieci nie powinny być analizowane w oderwaniu od ich wieku, rozwoju językowego i sytuacji, w której zostały uzyskane.

Obserwacja jako uzupełnienie sondażu

W badaniach dzieci duże znaczenie ma obserwacja. Pozwala ona poznać zachowanie w naturalnych sytuacjach, takich jak zabawa, zajęcia, wykonywanie zadań, kontakt z rówieśnikami czy reakcja na polecenia nauczyciela. Obserwacja może uzupełniać informacje uzyskane w wywiadzie i rozmowie.

Dziecko nie zawsze potrafi opisać własne emocje, motywy i trudności. Może mówić, że chętnie uczestniczy w zajęciach, natomiast obserwacja wskazuje, że często unika zadań lub szybko rezygnuje. Nie musi to oznaczać, że świadomie udziela nieprawdziwej odpowiedzi. Może po prostu nie być zdolne do trafnej samooceny albo rozumieć pytanie inaczej niż dorośli.

Obserwacja powinna być prowadzona według określonych zasad. Badacz powinien wcześniej ustalić, jakie zachowania będzie rejestrował, w jakich sytuacjach oraz przez jaki czas. Pomocne

jest przygotowanie arkusza obserwacji zawierającego wybrane kategorie. Jednorazowe spostrzeżenie nie powinno stanowić podstawy do formułowania szerokich wniosków. Zachowanie dziecka może zależeć od samopoczucia, zmęczenia, tematu zajęć i wielu innych czynników.

Łączenie technik badawczych

W badaniach pedagogicznych korzystne jest często łączenie ankiety, wywiadu, rozmowy, obserwacji i analizy dokumentów. Każda z tych technik umożliwia poznanie innego aspektu badanego zjawiska. Ankieta pozwala zebrać informacje od większej liczby osób, wywiad umożliwia pogłębienie odpowiedzi, a obserwacja dostarcza danych o rzeczywistym zachowaniu.

Przykładowo badanie gotowości szkolnej dzieci może obejmować rozmowy z dziećmi, ankietę skierowaną do rodziców, wywiady z nauczycielami, obserwację zachowania podczas zajęć oraz analizę prac wykonanych przez dzieci. Zestawienie tych informacji pozwala uzyskać pełniejszy obraz niż zastosowanie tylko jednego narzędzia.

Łączenie różnych technik określa się niekiedy jako triangulację. Jej celem jest porównanie danych pochodzących z odmiennych źródeł. Jeżeli wypowiedzi rodziców, obserwacje nauczyciela i wyniki zadań prowadzą do podobnych wniosków, zwiększa to wiarygodność rozpoznania. Jeżeli dane są rozbieżne, badacz powinien zastanowić się nad przyczynami różnic, zamiast automatycznie uznawać jedno źródło za prawidłowe.

Etyczne zasady prowadzenia sondażu

Każde badanie sondażowe powinno być prowadzone zgodnie z zasadami etycznymi. Uczestnicy muszą wiedzieć, że udział jest dobrowolny i że mogą zrezygnować z udzielania odpowiedzi. Należy chronić poufność informacji oraz ograniczyć gromadzenie danych osobowych do niezbędnego minimum.

Szczegółnej ochrony wymagają dzieci. Badania z ich udziałem powinny być prowadzone w sposób bezpieczny, dostosowany do wieku i niewywołujący niepotrzebnego stresu. Należy uzyskać wymagane zgody, a jednocześnie respektować niechęć dziecka do udziału lub odpowiedzi na konkretne pytanie. Dobra relacja z badaczem nie może prowadzić do przekraczania granic prywatności.

Wyniki powinny być przedstawiane zbiorczo, bez ujawniania informacji umożliwiających rozpoznanie poszczególnych uczestników. Dotyczy to zwłaszcza badań prowadzonych w małych klasach, grupach przedszkolnych lub placówkach, w których nawet pozornie anonimowy opis może wskazywać konkretną osobę.

Sondaż diagnostyczny stanowi zatem wartościową metodę poznawania opinii, postaw, zachowań i potrzeb wybranych zbiorowości. Jego przydatność zależy jednak od właściwego określenia populacji, doboru próby, przygotowania narzędzi oraz świadomego wyboru technik badawczych. Ankieta umożliwia szybkie zgromadzenie dużej ilości informacji, lecz powinna być stosowana przede wszystkim wobec osób potrafiących samodzielnie zrozumieć pytania i udzielić wiarygodnych odpowiedzi.

W przypadku dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym większą wartość mają zazwyczaj wywiad, rozmowa i obserwacja. Techniki te pozwalają dostosować sposób komunikacji do możliwości dziecka, wyjaśniać pytania i poznawać zachowania w naturalnych sytuacjach. Najpełniejsze wyniki przynosi często połączenie kilku technik, dzięki któremu badacz może zestawiać wypowiedzi różnych osób z obserwowanymi zachowaniami i materiałami powstałymi podczas codziennej działalności.

Prawidłowo przeprowadzony sondaż nie ogranicza się do zebrania odpowiedzi, lecz prowadzi do uporządkowanej diagnozy badanego zjawiska. Pozwala określić jego skalę, rozpoznać dominujące opinie, wskazać występujące problemy oraz formułować wnioski przydatne w działalności wychowawczej, dydaktycznej i

opiekuńczej.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.